

Ilić, Ivona–Majstorić, Ines–Varga, Rahaela

**SUSTAVNA PODRŠKA USVAJANJU MAĐARSKOGA KAO
PRVOG JEZIKA: SLUČAJ VERTIKALNE PROHODNOSTI U
HRVATSKOME OBRAZOVNOM SUSTAVU**

Uvod: Prohodnost obrazovnog sustava u Republici Hrvatskoj

Sustav obrazovanja u Republici Hrvatskoj je višerazinski te započinje ranim odgojem, a prelazi i u obrazovanje odraslih (Slika 1). Ministarstvo znanosti i obrazovanja¹ definiralo je prvu razinu obrazovanja kao odgoj, obrazovanje i skrb o djeci predškolske dobi, a koje se ostvaruje programima odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi za djecu od šest mjeseci do polaska u školu. Sljedeću razinu predstavlja osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, koje je u Republici Hrvatskoj obvezno i besplatno za svu djecu u dobi od šeste do petnaeste godine (za učenike s višestrukim teškoćama u razvoju najdulje do 21. godine života). Na razini srednjoškolskog odgoja i obrazovanja svakome se pod jednakim uvjetima i prema njegovim sposobnostima, a nakon završetka osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, omogućava stjecanje znanja i sposobnosti za rad i nastavak školovanja. Prelazak na visokoškolsko obrazovanje predstavlja ulazak u sferu obrazovanja odraslih, koje je dio jedinstvenoga obrazovnog sustava Republike Hrvatske te obuhvaća procese učenja odraslih osoba namijenjene obrazovanju za bolju zapošljivost te osobnom razvoju pojedinca.

Iz navedenih značajki obrazovnog sustava proizlazi potreba za osiguravanjem vertikalne prohodnosti svim učenicima, uključujući i učenike koji su pripadnici nacionalnih manjina, a hrvatski im nije prvi jezik. Vertikalna prohodnost razumijeva se kao omogućeni prelazak djeteta, učenika ili studenta s niže na višu razinu obrazovnog sustava.² U tom se procesu zahtjeva transparentnost kako bi se na ključnim točkama sustava mogla pravilno procijeniti učenička opterećenost razvojem kompetencija.³ Uz vertikalnu, naglašava se i horizontalna prohodnost obrazovnih sustava, koja podrazumijeva učenički transfer između raznovrsnih škola na istoj razini.⁴ Prohodnost obrazovnog sustava predstavlja prioritet suvremenih obrazovnih politika u Europi,⁵ a radi gospodarske

¹ Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2024). <https://mzo.gov.hr/odgoj-i-obrazovanje/109>

² CAVES KAatherine, MCDONALD Patric: *Education System Permeability*, CES Working Paper, 2024/17.

³ KISS Irena: *Novi kurikulum u funkciji kvalitete i prohodnosti obrazovnog sustava*. Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih, 2023/1. 41–53.

⁴ SCHOENFELD Alan H.: *Addressing Horizontal and Vertical Gaps in Educational Systems*. European Review, 2020/1. (28.) 104–120.

⁵ Europska komisija: *EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth COMMUNICATION FROM THE COMMISSION*, Brussels European Commission.

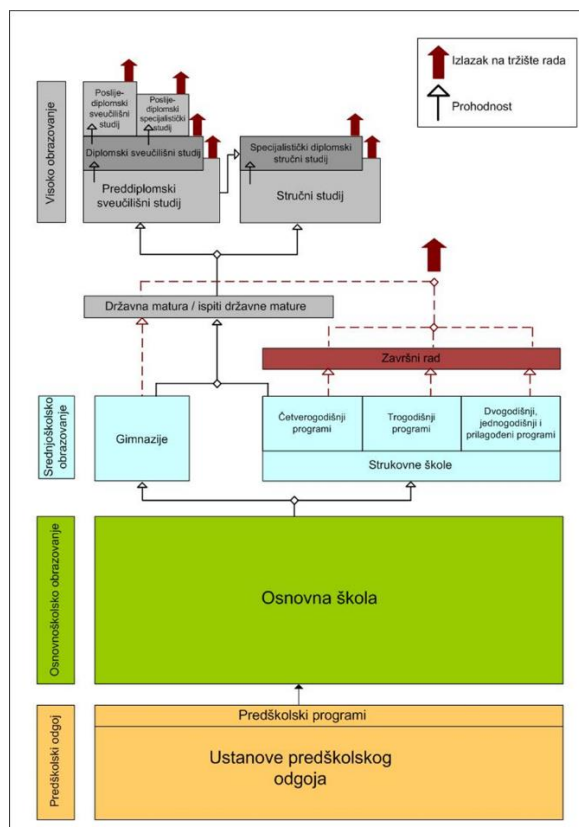
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>

SAVOVA Iliana: *Europe 2020 Strategy- towards a smarter, greener and more inclusive EU economy?*

European Union, 2012. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ocdd4bof-e11c>

NORDIN Andreas: *Europeanisation in National Educational Reforms: horizontal and vertical translations: Transnational Policy Flows in European Education: the making and governing of knowledge in the education policy field*, Symposium Books Ltd, Oxford, 2014. 141–157.

konkurentnosti.⁶ Temelj za ostvarivanje vertikalne prohodnosti u slučaju nacionalnih manjina jest uvažavanje različitosti na svim razinama obrazovnog sustava, pri čemu je najistaknutija važnost ostvarivanja interkulturalnosti u svakodnevnom životu odgojno-obrazovne ustanove vidljive u kulturi dječjega vrtića, škole ili fakulteta. Pritom je ključna sustavna raspodjela zadataka i njihovo zajedničko izvršavanje kako bi utjecaj odgoja i obrazovanja na djetetov razvoj bio pozitivan,⁷ jer se upravo u tome očrtava specifičnost kulturne ustanove,⁸ a čine ju članovi, običaji određene kulture i njihov odnos prema radu te oblici ponašanja.⁹

Odgojno-obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj¹⁰ (Slika 1)

⁶ EGARIEVWE Stephen: *Vertical Education Enhancement – A Model for Enhancing STEM Education and Research*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2015/177. 336–344.

YAZDANI Neshat–MCCALLEN, Leigh S.–HOYT L.–BROWN Joshua: *Predictors of Economically Disadvantaged Vertical Transfer Students' Academic Performance and Retention: A Scoping Review*, Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice, 2024/4. (25.) 871–891.

⁷ RADIĆ HOZO Endica: *Organizacija rada i komunikacijske relacije u predškolskoj ustanovi*, Sveučilište u Splitu, 2022/372. (2.) 120–145.

⁸ VUJIČIĆ Lidija: *Kultura vrtića-sustav koji se kontinuirano mijenja i uči*, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2011/372. (24.) 231–239.

⁹ BENNETT Milton J.: *Osnovni koncepti interkulturalne komunikacije*, Intercultural Press, Boston, 2013.

¹⁰ Shematski prikaz preuzet s <http://ivana-vuletic.from.hr/zanimanja/shema-obrazovnog-sustava/>

Još je u dokumentu UNESCO-a iz 1974. godine prihvaćena različitost kultura i interkulturalizam, koji uključuje poštivanje i uvažavanje ljudskih prava, mira i slobode svakog pojedinca, a u odgojno-obrazovnom kontekstu predstavlja pravo djeteta na odgoj i obrazovanje prema svom materinskom jeziku.¹¹

Ideja o uvođenju interkulturalizma u odgoj i obrazovanje ostvariva je kroz različite aktivnosti u nastavi, izdvojene teme u obaveznim nastavnim predmetima, izvanškolske aktivnosti i izvanastavne aktivnosti.¹² Interkulturalni kurikulum sadrži nekoliko pristupa za poticanje društvene primjene i prihvaćanje različitosti kroz modele, a to su modeli koji su usmjereni na razumijevanje kulturne razlike, karakteristike kulture, njihovih vrijednosti i spoznaje, zatim modeli usmjereni na učenike gdje je kombinirana nastava na materinskom jeziku i jeziku većinskog stanovništva u svrhu pomaganja razvoja školskog uspjeha i brže prilagodbe u redovnu nastavu pripadnika jezičnih manjina i modeli usmjereni na društvene promjene, odnosno promjene u strukturi kurikulumu, društveni i politički kontekst vrtića i škole.¹³

Mađarski jezik u hrvatskome obrazovnom sustavu

Obrazovanje pripadnika nacionalnih manjina sastavni je dio obrazovnog sustava.¹⁴ Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj imaju pravo na odgoj i obrazovanje u predškolskim, osnovnoškolskim i srednjoškolskim ustanovama na materinskom jeziku gdje u nastavi uz opći dio programa i sadržaja sadrži i onaj koji je povezan za posebne karakteristike manjine, kao što su materinski jezik, povijest, književnost, kulturalno stvaralaštvo i geografija.

Uz poticanje vlastite kulture, učeniku je obveza uz predmete sadržaja manjinske pripadnosti, učiti i hrvatski jezik prema nastavnom planu i programu, dok visokoškolske ustanove organiziraju provođenje programa obrazovanja odgojitelja, učitelja i nastavnika za vođenje programa na pismu i jeziku nacionalnih manjina. U Republici Hrvatskoj postoje dva osnovna smjera po kojem se vodi obrazovanje manjina u Hrvatskoj, a to su usmjeravanje na jačanje vlastitog identiteta, i na međusobno razumijevanje i toleranciju življenja drugačije kulture i naroda.¹⁵

Temelj tome pronalazi se u Ustavu Republike Hrvatske,¹⁶ gdje su izričito navedene 22 nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj: Srbi, Česi, Slovaci, Talijani, Mađari, Židovi, Nijemci, Austrijanci, Ukrajinci, Rusini, Bošnjaci, Slovenci, Crnogorci, Makedonci, Rusi, Bugari, Poljaci, Romi, Rumunji, Turci, Vlasi i Albanci. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz posljednjeg popisa stanovništva,¹⁷ u Republici Hrvatskoj živi 10.315 pripadnika mađarske nacionalne manjine. Najviše Mađara živi na području Osječko-baranjske,

¹¹ SABLIĆ Marija: *Interkulturalizam u nastavi*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2014.

¹² HRVATIĆ Neven *Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima*. Pedagoška istraživanja, 2011/1. (8.) 7–17.

¹³ Isto.

¹⁴ ARLOVIĆ Mato: *Pravo nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, Novi informator, Zagreb, 2015.

¹⁵ BABIĆ Dragutin: *Nacionalne manjine u Hrvatskoj: sociološka perspektiva*, Plejada, Zagreb, 2015.

¹⁶ USTAV Republike Hrvatske (Narodne novine broj 56/1990.)

¹⁷ POPIS stanovništva, kućanstava i stanova 2021. Državni zavod za statistiku. <https://dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88>

Vukovarsko-srijemske, Bjelovarsko-bilogorske i Primorsko-goranske županije te na području Grada Zagreba.

Pripadnici mađarske nacionalne manjine svoje pravo na odgoj i obrazovanje ostvaruju sudjelovanjem u predškolskom odgoju i obrazovanju na materinskom jeziku; sudjelovanjem u modelu A, modelu B i modelu C osnovnoškolskog obrazovanja te u modelu A i modelu C srednjoškolskog obrazovanja.¹⁸

Pohađanje nastave na jeziku i pismu nacionalne manjine u odgoju i obrazovanju ostvaruje se kroz Državni pedagoški standard predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja.¹⁹ U osnovnoj školi programi za nacionalnu manjinu pružaju obrazovanje na njihovom materinskom jeziku u sklopu svih predmeta ili se pak radi o dvojezičnim programima, gdje je jednaki omjer materinskog jezika i hrvatskog jezika u nastavi. Republika Hrvatska pruža tri modela programa ovisno o broju učenika.²⁰ Prvi je model A, koji podrazumijeva pohađanje cjelokupne nastave na jeziku nacionalne manjine, gdje je sadržaj programa identičan kao i pohađanju nastave na hrvatskom jeziku, uz proširivanje dodatnih nastavnih sadržaja iz kulture nacionalnih manjina, kao što je književnost, povijest, geografija, likovna i glazbena kultura.²¹

Drugi je model B, koji uključuje izvođenje nastave na jeziku nacionalne manjine i na hrvatskom jeziku, odnosno dvojezična nastava, gdje je sadržaj podijeljen prema hrvatskom jeziku u predmetima prirodne grupe, dok se nastava na jeziku nacionalne manjine provodi u društvenim predmetima.

Treći je model C, koji uključuje nastavu na hrvatskom jeziku uz fakultativno učenje sadržaja nacionalne manjine, kao što su materinski jezik, književnost, povijest, geografija, likovna i glazbena kultura.

U Osječko-baranjskoj županiji mađarski je jezik među tri najzastupljenija manjinska jezika u obrazovnom sustavu,²² pa se nameće pitanje zadovoljava li obrazovanje metodičko-organizacijske uvjete kako bi se osigurala vertikalna prohodnost kroz sustav.

Metodologija istraživanja Cilj istraživanja

Cilj se istraživanja odnosio na metodičke preduvjete odgoju i obrazovanju na mađarskom jeziku. Konkretnije, zanimalo nas je kakav je organizacijsko-metodički profil odgojno-obrazovnih ustanova koje omogućavaju obrazovanje na mađarskome jeziku kako bi se odgovorilo na pitanje je li osigurana vertikalna prohodnost unutar sustava odgoja i obrazovanja za učenike koji se žele obrazovati na mađarskome jeziku kao prvom jeziku. Istraživanje se pritom usmjerilo na odgojno-obrazovne ustanove na području Osječko-baranjske županije, budući da je u njoj koncentriran najveći udio Mađara.

¹⁸ Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina. 2024. <https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalnemanjine-u-republici-hrvatskoj/madjari/375>

¹⁹ Državni pedagoški standard predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja. 2008.

²⁰ HRVATIĆ Neven: *Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima*. Pedagogijska istraživanja., 2011/1. (8), 7–17.

²¹ SABLJIĆ Marija: *Interkulturalizam u nastavi*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2014.

²² Isto.

U svrhu ostvarenja cilja bilo je potrebno proći sljedeće korake:

- utvrditi koje ustanove u Osječko-baranjskoj županiji provode odgoj i obrazovanje na mađarskom jeziku,
- odrediti koje su razine obrazovanja prisutne,
- postaviti kriterije po kojima će se provesti analiza organizacijsko-metodičkih specifičnosti,
- analizirati službene internetske stranice ustanova koje provode odgoj i obrazovanje na mađarskom jeziku u Osječko-baranjskoj županiji,
- provesti popratni intervju s čelnicima ustanovama koje provode odgoj i obrazovanje na mađarskom jeziku,
- obraditi i usustaviti prikupljene podatke.

Opseg i metode istraživanja

Istraživanje je obuhvatilo ustanove koje provode odgoj i obrazovanje na mađarskom jeziku u Osječko-baranjskoj županiji na različitim razinama odgoja i obrazovanja u školskoj godini 2022/2023., a odnosilo se na dječje vrtiće, osnovne škole, srednju školu i fakultet. Kao istraživačke metode primijenjene su:

- a) analiza sadržaja službenih internetskih stranica ustanova i
- b) popratni intervju s čelnicima istih ustanova.

Postavljeni kriteriji analize odnosili su se na tri glavne kategorije, a to su:

- a) dionici odgoja i obrazovanja,
- b) organizacija rada ustanove i
- c) opremljenost ustanove.

Primjerice, za osnovne je škole analiziran broj učenika, broj učitelja, broj stručnih suradnika, broj pomoćnog osoblja, broj djelatnika sveukupno, broj odjela, broj smjena, postojanje dežurstva unutar ustanove, model programa nastave, broj računala u ustanovi, postojanje sportskih dvorana, postojanje kuhinja i postojanje knjižnice. Kriteriji za predškolske i školske ustanove razlikovali su se od kriterija za analizu ustanova visokoškolskog obrazovanja, kojim se zapravo pokriva obrazovanje odraslih osoba.

Rezultati i rasprava

Podatci dobiveni istraživanjem usustavljeni su i tablično prikazani prema razinama sustava obrazovanja, počevši od najniže prema najvišoj razini. Na području Osječko-baranjske županije utvrđene su sljedeće ustanove koje organiziraju rani i predškolski odgoj i obrazovanje na mađarskom jeziku: Prosvjetni kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, područni vrtići Kopačevo, Vardarac i Lug (Tablica 1).

Nazivi ustanove Kriteriji	Prosvjetni kulturni centar Mađara u Osijeku	Područni vrtić Kopačevo	Područni vrtić Vardarac	Područni vrtić Lug
Broj upisane djece	40	13	8	17
Dob djece	3-7 godina	3-7 godina	3-7 godina	3-7 godina

DANUBIUS NOSTER XII. évf. 2024/4. sz.

DOI: 10.55072/DN.2024.4.27

Broj skupina	2	1	1	1
Model programa	A	B	B	B
Program boravka	cjelodnevni	poludnevni	poludnevni	poludnevni
Postojanje kuhinje	+	+	+	+
Postojanje igrališta	+	+	+	+

Obilježja dječjih vrtića na mađarskom jeziku (Tablica 1)

Na području Osječko-baranjske županije osnovnoškolske ustanove za odgoj i obrazovanje koje omogućuju školovanje na mađarskom jeziku su: Prosvjetni kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj, Osnovna škola Lug, Osnovna škola Zmajevac te područne osnovne škole Kotlina, Novi Bezdan, Suza, Kopačevo i Vardarac (Tablica 2 i Tablica 3).

Nazivi ustanove Kriteriji	Prosvjetni centar Mađara u Osijeku	Osnovna škola Lug	Osnovna škola Zmajevac
Broj učenika	31	67	91
Broj učitelja	30	29	36
Broj stručnih suradnika	2	2	2
Broj pomoćnog osoblja	9	5	9
Broj djelatnika ukupno	45	39	48
Broj odjela	11	14	17
Broj smjena	2	1	1
Postojanje dežurstava	+	-	+
Model programa	A	A i B	B
Broj računala u ustanovi	53	36	48
Postojanje sportske dvorane	+	+	+
Postojanje kuhinje	+	+	+
Postojanje knjižnice	+	+	+

Obilježja matičnih osnovnih škola na mađarskom jeziku na području Osječko-baranjske županije (Tablica 2)

Nazivi ustanove Kriteriji	Područna Osnovna škola Kotlina	Područna Osnovna škola Novi Bezdan	Područna Osnovna škola Suza	Područna Osnovna škola Kopačevo	Područna Osnovna škola Vardarac
Broj učenika	6	18	9	4	5
Broj učitelja	8	13	6	6	6
Broj stručnih suradnika	2	2	2	2	2
Broj pomoćnog osoblja	1	1	1	2	2
Broj djelatnika ukupno	9	4	5	10	10
Broj odjela	3	3	4	2	2
Broj smjena	2	1			1

Postojanje dežurstava	+	+	+	+	+
Model programa	A	A	B	B	B
Broj računala u ustanovi	3	3	3	3	3
Postojanje sportske dvorane	-	-	-	-	-
Postojanje kuhinje	-	Čajna kuhinja	Čajna kuhinja	-	Čajna kuhinja
Postojanje knjižnice	-	-	-	-	-

Obilježja područnih osnovnih škola na mađarskom jeziku na području Osječko-baranjske županije (Tablica 3)

Srednjoškolsko obrazovanje na mađarskom jeziku moguće je steći u sklopu Prosvjetnog centra Mađara u Republici Hrvatskoj, jedinoj ustanovi koja u Osječko-baranjskoj županiji organizira odgoj i obrazovanje na sekundarnoj razini obrazovnog sustava. Centar nudi četverogodišnje (program opće gimnazije, program za hotelijersko-turističkog tehničara i program za ekonomista) i trogodišnje programe (kuhar i prodavač). U Tablici 4 prikazana su obilježja ove ustanove.

Nazivi ustanove Kriteriji	Prosvjetni kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj u Osijeku
Broj učenika	43
Broj učitelja	33
Broj stručnih suradnika	2
Broj pomoćnog osoblja	9
Broj djelatnika ukupno	44
Broj odjela	11
Broj smjena	1
Postojanje dežurstava	+
Model programa	A
Broj računala u ustanovi	45
Postojanje sportske dvorane	+
Postojanje kuhinje	+
Postojanje knjižnice	+

Organizacijska struktura srednje škole na mađarskom jeziku u Osječko-baranjskoj županiji (Tablica 4)

Kako bi nastavili obrazovanje na mađarskom jeziku na visokoškolskoj razini, pripadnicima mađarske nacionalne manjine dostupan je i studij Mađarskog jezika i književnosti. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, u sklopu Katedre za mađarski jezik i književnost na Filozofskome fakultetu nudi mogućnost

pohađanja preddiplomskog studija mađarskog jezika i književnosti u trajanju od 3 godine (bakalaureat) i diplomski studij mađarskog jezika i književnosti u trajanju od 2 godine (magistar struke).

Budući da se radi o dvopredmetnom studiju, što znači da studenti uz mađarski jezik i književnost studiraju još jedan smjer po izboru (npr. engleski jezik, informatologiju, sociologiju, filozofiju, itd.), programski je najviše podudaran modelu C. Uvjet upisa na preddiplomski studij nije nacionalna pripadnost niti određena razina znanja mađarskoga jezika pa studenti mogu biti i pripadnici većinskog naroda bez prethodnog znanja mađarskoga jezika.

Opremljenost ustanove za izvođenje ovog studijskog programa ujednačena je s uvjetima za izvođenje ostalih jezičnih studija, a omjer broja nastavnika i studija je povoljan. Tablica 5 pokazuje kako je taj omjer 1:5.

Nazivi ustanove Kriteriji	Sveučilište J. J. Strossmayer u Osijeku Filozofski fakultet Katedra za mađarski jezik i književnost	Ukupno
Broj studenata po godinama u ak. god. 2023./2024.	Preddiplomski studij: 1. god=10, 2.god =9, 3. god=4 Diplomski studij: 1. god = 5, 2. god = 10	38
Broj redovitih profesora	1	7
Broj izvanrednih profesora	2	
Broj docenata	1	
Broj lektora	2	
Broj viših asistenata	1	

Odnos broja nastavnika i studenata na studiju mađarskog jezika i književnosti (Tablica 5)

Rezultati koji proizlaze iz prikupljenih podataka pokazuju kakva je organizacijska struktura ustanova na mađarskom jeziku u Osječko-baranjskoj županiji. Iz Tablice 1, Tablice 2, Tablice 3 i Tablice 4 razvidno je da svaka ustanova ima svoje djelatnike koji čine organizaciju rada, a to su učitelji/odgojitelji, stručni suradnici od kojih je prema rezultatima pedagog i knjižničar, zatim pomoćno osoblje u što se ubrajaju spremačice, domar i kuhari. U svakom objektu nalazi se kuhinja, u matičnim objektima po jedna sportska dvorana i knjižnica, dok u područnim objektima postoji igralište na zelenoj površini i čajna kuhinja, računala su dio odgojno-obrazovnog rada u svrhe predmeta informatike; u učionicama i vrtićima nalaze se prijenosna računala koja su pod odgovornošću odgojitelja i učitelja.

Unazad dva desetljeća u Hrvatskoj povećan je interes za predškolskim i osnovnoškolskim odgojem i obrazovanjem na jeziku i pismu nacionalne manjine, što je dovelo do većeg otvaranja ustanova koje uključuju program i sadržaje na materinjem jeziku nacionalnih manjina.²³ Pritom je model A praćen negativnim trendom za osnovnoškolsko obrazovanje i srednjoškolsko obrazovanje, dok se povećao interes za odgoj i obrazovanje prema modelu C.

Prema Nacionalnom planu razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027,²⁴ namjera je nastaviti sa sustavnom podrškom s ciljem unaprjeđenja odgoja

²³ BJEŽANČEVIĆ Sanja: *Trendovi u obrazovanju nacionalnih manjina u Hrvatskoj*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, 2022.

²⁴ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2024.

i obrazovanja djece i učenika pripadnika nacionalnih manjina kroz podupiranje odgojno-obrazovnih ustanova koje provode neki od modela obrazovanja (model A, B i/ili C). U sklopu te mjere pružat će se potpora u usvajanju jezičnih i drugih kompetencija nastavnika i stručnih suradnika koji rade u školama s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Navedena mjera predviđa potporu uz stručna usavršavanja ravnatelja odgojno-obrazovnih ustanova, putem studijskih putovanja u zemlje matičnog naroda ili zemlje sa značajnom (ili brojnom) zajednicom nacionalne manjine te izdavanje suglasnosti za ustroj nastave i zapošljavanje učitelja i nastavnika. Ostale mjere uključuju izradu razlikovnih kurikuluma u nastavi prema modelu A i kurikuluma za model C; pravodobno osiguravanje udžbenika u nastavi na jeziku i pismu nacionalnih manjina, te suzbijanje diskriminacije. Navedene mjere usklađene su s Nacionalnom razvojnom strategijom Republike Hrvatske do 2030. godine te doprinose ciljevima/podciljevima održivog razvoja UN-ove Agende 2030 (SDG).

Zaključak

Nacionalna manjina predstavlja skupinu ljudi koji su slijedom političkih ili povijesnih događanja ostali izvan granice i njeguju svoje običaje i jezik. Mađarska nacionalna manjina u Republici Hrvatskoj ima pravo na njegovanje toga jezika kroz odgoj i obrazovanje. Organizacijsko-metodička struktura ustanova omogućuje kvalitetan proces provođenja rada u odgoju i obrazovanju s ciljem kvalitete rada i ostvarivanjem određenog obrazovnog cilja. Organizacijsku strukturu čine svi sudionici, djelatnici i učenici ustanove, svi objekti koji pružaju odgoj i obrazovanje djece u ustanovi i program po kojemu je organiziran rad. Prava nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje na prvom jeziku i pismu podrazumijevaju omogućavanje osnivanja ustanova u kojima se provodi program na jeziku i pismu manjine od najranije dobi, što je potvrđeno u ovom radu u rezultatima istraživanja.

Naime, na području koje je obuhvatilo istraživanje postoje četiri dječja vrtića koja pružaju tu mogućnost. Nadalje, pokazalo se kako je Prosvjetni kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj u Osijeku jedina ustanova takve vrste koja provodi učenje isključivo prema modelu programa A i to na sve tri razine obrazovanja (vrtić, osnovna škola i srednja škola su u istom objektu). Također, Centar ima najveći broj upisane djece u vrtić, i to u cjelodnevnom boravku. U ostalim ustanovama Osječko-baranjske županije prevladavaju model A ili B, svi objekti sadržavaju kuhinju, dvoranu i knjižnicu, dva stručna suradnika od kojih je jedan pedagog, a drugi knjižničar, broj učenika i djelatnika ovisi o naseljenosti područja. Pokazalo se da ruralni dio (u Baranji), ima veći broj ustanova od urbanog dijela (u Slavoniji), od kojih su sve podjednako kvalitetno uređene i opremljene u usporedbi s ostalim ustanovama u Županiji.

Zaključno se može konstatirati kako Republika Hrvatska podržava vertikalnu prohodnost obrazovnog sustava za govornike mađarskog jezika, i to od najranije dobi do razine diplomskog sveučilišnog studija, u slučaju da se polaznici odluče na studiranje Mađarskoga jezika i književnosti. Pritom je važno napomenuti da se vertikalna prohodnost sustava ne smije promatrati kao socijalno

isključivanje manjina iz života većinske zajednice, budući da je kroz sva tri modela nužno usvajanje hrvatskog jezika, a upisi u takve programe ne koriste kriterij nacionalne pripadnosti već uključuju i djecu (ili odrasle) koja su ne-mađarske nacionalnosti.

Literatura

- ARLOVIĆ Mato: *Pravo nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, Novi informator, Zagreb, 2015.
- BABIĆ Dragutin: *Nacionalne manjine u Hrvatskoj: sociološka perspektiva*, Plejada, Zagreb, 2015.
- BENNETT Milton J.: *Osnovni koncepti interkulturalne komunikacije*, Intercultural Press, Boston, 2013.
- BJEŽANČEVIĆ Sanja: *Trendovi u obrazovanju nacionalnih manjina u Hrvatskoj*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split, 2022.
- CAVES KAatherine, MCDONALD Patric: *Education System Permeability*, CES Working Paper, 2024.
- EGARIEVWE Stephen: *Vertical Education Enhancement – A Model for Enhancing STEM Education and Research*, Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2015/ 177. 336–344.
DOI: [10.1016/j.sbspro.2015.02.354](https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.02.354)
- EUROPSKA KOMISIJA: *EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth COMMUNICATION FROM THE COMMISSION*, Brussels European Commission. 2010. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0371:FIN:EN:PDF>
- HRVATIĆ Neven: *Interkulturalni kurikulum i obrazovanje na manjinskim jezicima*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011.
- KISS Irena: *Novi kurikulum u funkciji kvalitete i prohodnosti obrazovnog sustava*. Prozor u svijet obrazovanja, nauke i mladih, 2023/1. 41–53.
- NORDIN Andreas: *Europeanisation in National Educational Reforms: horizontal and vertical translations: Transnational Policy Flows in European Education: the making and governing of knowledge in the education policy field*, Symposium Books Ltd, Oxford, 2014.
- RADIĆ HOZO Endica: *Organizacija rada i komunikacijske relacije u predškolskoj ustanovi*, Sveučilište u Splitu, 2022/372. (2.) 120–145.
- SABLIĆ Marija: *Interkulturalizam u nastavi*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2014.
- SAVOVA Iliyana: *Europe 2020 Strategy- towards a smarter, greener and more inclusive EU economy?* European Union, 2012.
- SCHOENFELD Alan H.: *Addressing Horizontal and Vertical Gaps in Educational Systems*. European Review. 2020/28. (1.) 104–120.
DOI: [10.1017/S1062798720000940](https://doi.org/10.1017/S1062798720000940)
- VUJIČIĆ Lidija: *Kultura vrtića-sustav koji se kontinuirano mijenja i uči*, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2011.
- Neshat YAZDANI–Leigh S. MCCALLEN–Lindsay T. HOYT–Joshua L. BROWN: *Predictors of Economically Disadvantaged Vertical Transfer Students' Academic Performance and Retention: A Scoping Review*, Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice, 2024/4. (25.) 871–891.
DOI: <https://doi.org/10.1177/15210251211031184>

Dokumentí

Hrvatski sabor. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. Narodne novine, br. 10/97. i 107/07. 2008.

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html

Ustavni sud Republike Hrvatske. Ustav Republike Hrvatske. Narodne novine, br. 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10., 5/14. 2014.

https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Redakcijski_prociscen_tekst_Ustava_Republike_Hrvatske_Ustavni_sud_Republike_Hrvatske_15._siječnja_2014_.pdf

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.2024.

<https://pravamanjina.gov.hr/nacionalne-manjine/nacionalne-manjine-u-republici-hrvatskoj/madjari/375>

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2024.

<https://mzo.gov.hr/odgoj-i-obrazovanje/109doi:10.1017/S1062798720000940>

Abstract

SYSTEMATIC SUPPORT TO ACQUISITION OF HUNGARIAN AS L1: THE CASE OF VERTICAL PERMEABILITY IN CROATIAN EDUCATION SYSTEM

Achieving the quality of teaching and learning requires organized support from the education system, and education in the language of a national minority represents an additional challenge to quality assurance. The paper deals with the issue of the acquisition of the Hungarian language as the mother tongue (L1) of the Hungarian national minority in Croatia, focusing on the support provided through the education system.

The aim was to investigate the organisational and methodological profile of educational institutions that provide education in Hungarian in the area of Osijek-Baranja County in order to answer the question of whether vertical mobility within the education system is ensured for students who want to be educated in the Hungarian language as L1. An analysis of the methodical conditions for maintaining teaching and learning at different levels of the educational system (ECEC, primary, secondary and higher education) was carried out.

The results confirm the existence of systematic support for the acquisition of the Hungarian language as the first language of the Hungarian national minority in the Republic of Croatia, since within the Osijek-Baranja County, vertical mobility is ensured at all levels of the educational system with methodological conditions similar to those in institutions operating exclusively in the Croatian language. More specifically, it is possible to go through the entire education system using Hungarian as the first language, because programmes in Hungarian are organised in four kindergartens, eight primary schools, and one secondary school. There is also one university undergraduate and graduate study programme available – Hungarian language and literature.

Keywords: mother tongue, teaching conditions, education system, organised support, national minority